

LA FILOSOFIA DIALÒGICA

– MARTIN BUBER

Francesc GOMÀ i MUSTÉ

Catedràtic de Filosofia de la Universitat de Barcelona

Una de les afirmacions més consolidades de la història de la filosofia moderna és la tesi segons la qual Descartes, amb el seu famós "cogito", en fou el principi. Aquest, diguem-ne tòpic, no és pas fals, però les conseqüències que se'n deriven fan dubtar que la consciència del jo sigui el *primer* i *únic* principi del món del pensament.

És artificiós i forçat creure que l'home que viu en aquest món natural amb els seus semblants, justament per pensar-lo correctament hagi d'aïllar-se dels altres i, posat d'esquena a les coses, o sigui, *reflexivament*, aconseguixi explicar-se'l.

Descartes mateix en dóna testimoni, quan confessa les dificultats que tingué per tornar a prendre contacte amb els altres i les coses, de les quals s'havia allunyat. És la famosa qüestió del "pont". Per sortir-se'n no va tenir més remei que recórrer a Déu, suprema instància.

La separació, poc natural, de l'ànima respecte del cos, com si fossin dues substàncies, el *dualisme*, ve d'aquí.

Hegel en la seva famosa dialèctica del senyor i de l'esclau, veu clarament que la dada inicial no es la solitud del jo pensant, sinó que és la contraposició originària de dos subjectes. La consciència, al començament, ho és dels processos vitals, especialment dels desigs, i arriba a consciència de si mateix, a la possessió de la seva essència, només quan el seu mateix desig es converteix en desig de què una altra consciència la reconegui com a tal consciència, després de la lluita que s'ha creat entre les dues llibertats, amb risc de la pròpia vida. La consciència triomfant es realitza, justament com a consciència de sí, autoconsciència.

Així, doncs, el principi de la vida és la intersubjectivitat, la presència de l'altre, i no la solitud.

Per tant, la consciència humana, des que existeix, viva, en el món, està oberta als altres i a les coses. No és un recipient clos, sinó una finestra oberta, on es presenten, primer, les expressions d'altres éssers vius, a començar pels més pròxims, els progenitors i la família en general. D'antuvi, l'infant veu i sent els moviments expressius que l'afecten i que desperten o fereixen la pròpia sensibilitat. Són els canals per mitjà dels quals s'actualitza la presència i la disposició favorable o amenaçadora dels qui el volten. Més tard, percep i diferencia les aparences corporals i l'aspecte que tenen les coses. Però, al començament l'ambient del nou vingut el formen les seqüències expressives.

La biologia, l'etologia i la psicologia modernes han deixat ben clar que l'ésser humà, més que cap altre, en néixer necessita un ambient protector, un "segon niu o matriu" constituït per la família, especialment per la mare, que li doni acolliment, l'aliment i amanyagui i l'entreni per a la vida social.

L'atmosfera que envolta l'infant humà es complica particularment perquè tant ell com els adults que en tenen cura són *persones*, és a dir, l'espècie fa un salt per sobre de les seves característiques biològiques i entra en una nova dimensió: el nivell espiritual, moral i social.

***Persona* és molt més que l'individu: és un individu racional, i com a tal pensa, es comunica amb els altres mitjançant paraules, centra el seu món i és lliure.**

Els grecs resumien aquestes esplèndides qualitats dient que l'home és un animal que té *logos*. Podríem fer una perífrasi i proposar que el *logos* és allò que ens permet conèixer i parlar *rectament* de les coses.

Quan parlem, *dia-loguem*, intercanviem els nostres *logoi*. El diàleg ens permet posar-nos d'acord. Això és el triomf del *logos* en el sentit més radical de la paraula.

L'estudi de l'estructura i dels elements del diàleg pot ser, i de fet ha estat així, un camí per arribar al coneixement dels homes i de llur món, un mètode de l'antropologia filosòfica. I

això perquè el diàleg és l'acte humà, per definició, i perquè en el diàleg hi "figuren" les tres *persones verbals*, o sigui, les tres posicions fonamentals que el homes *assumim* en la nostra intercomunicació.

El pensador modern capdavanter en aquesta línia d'investigació és Martin Buber (1878 -1965), l'obra més coneguda del qual és *Jo i Tu* de 1923. Jueu sionista, profundament religiós, pertanyia al hassidisme, grup ortodox que aspirava a viure segons la fe més que segons la lletra de la Llei, i creia que els homes, criatures i col·laboradors de l'Ésser suprem, hem de dur a terme la Creació divina.

A to amb aquesta creença, Buber afirmava com a primer, que el començament de tot és la Relació –pensem en l'origen del terme "religió"– i que anomenem "coses", són els termes (desvinculats) de possibles relacions.

En tot diàleg apareixen dues relacions que l'estructuren –i només dues–, a saber, la que determina la parella de mots *jo i tu*, i la que indiquen els mots *jo i ell, ella, o allò*. El sentit del mot *jo* canvia segons el terme amb el qual s'aparella.

El *jo* en parella amb *tu* funda el món de la *relació*, mentre que el món de l'experiència o sigui del tracte amb *allò* que en diem "coses", realitats separades, ve de la degradació del primer.

Així, un i altre món, provenen, doncs, de l'actitud que adopta el subjecte que parla i de la connexió que manté o perd amb el seu interlocutor.

Segons Buber, la relació –lligam que s'estableix entre *jo i tu*– pot realitzar-se amb la Naturalesa, amb els altres homes i amb les essències espirituals. La naturalesa, com els altres homes, poden ser *tu* (relació immediata de convivència i intimitat) o només coses com a "objectes, "obstacles", *allò* que cal emprar o arraconar.

Això mateix passa amb l'amor. Seria erroni creure que l'amor és, només, una concordància de sentiments entre dues persones.

L'amor trastorna el que semblava ser merament una atracció mútua i converteix aquelles dues persones en una unitat superior que les inclou i que és la *relació* immediata entre *jo* i *tu* (no *ell* o *ella*) i que ens dóna l'anhel de l'entrega mútua. Som *nosaltres*, *jo* i *tu* els qui protagonitzem la *relació* amorosa. Si aquesta *relació* es degrada (i el mateix passa en l'amistat), connexió passa a ser una freda coneixença: tant *tu* com *jo* hem canviat. Quan *tu*, amic, ja no ets més que *algú* que, fa temps, vaig conèixer, *jo*, per la meva banda, sóc per a *tu* un record supervivent, cada vegada més "objectivat".

Publicat a "Ateneu – Revista de Cultura",
segona època, nº13, gener 1995, p.6 - 7